

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOJE „ADVOKATĄ ILGAI TRAIŠKĖ TEISĖSAUGOS MĖSMALĖ“ („LIETUVOS RYTAS“, 2022-05-26) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2022 m. spalio 3 d. Nr. (SK-168) SPR-218
Vilnius

Š. m. birželio 21 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba gavo Specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – Pareiškėjas) skundą dėl publikacijoje „Advokatą ilgai traiškė teisėsaugos mėsmalė“ („Lietuvos rytas“, 2022-05-26) paskelbtos informacijos.

Pareiškėjas skundžia šią tikrovės neatitinkančią, netikslią ir šališką Pareiškėjo dalykinę reputaciją pažeidžiančią informaciją: „370 tūkstančių eurų. Tokių sumų iš valstybės siekia prisiteisti advokatas Albertas Kučinskas už žalą, kurią jis patyrė dėl prokuroro Justo Lauciaus ir Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) pareigūno Žydrūno Krampalco veiksmų.“; „Savo tiesą A. Kučinskas bando įrodyti Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmuose. Už J. Lauciaus bei dabartinio STT Klaipėdos valdybos vadovo Ž. Krampalco neteisėtais veiksmais padarytą žalą advokatas iš valstybės prašo prisiteisti beveik 400 tūkst. eurų.“; „Advokatas mano, kad didžiulę moralinę bei materialinę žalą jis patyrė dėl prokuroro J. Lauciaus (nuotr. kairėje) ir STT pareigūno Ž. Krampalco veiksmų.“ (toliau kartu – ginčo teiginiai), kad informacijos skleidėjas ir rengėjas nesilaikė pareigos neiškraipyti teisingos informacijos, neskelbti nepagrįstų ir nepatikrintų kaltinimų.

Pasak Pareiškėjo, vertinant Publikacijos kontekstą, Publikacijoje ginčo teiginiais, o taip pat antrašte, vizualine medžiaga (STT pareigūno Ž. Krampalco portretine nuotrauka), skelbiama žinia apie STT pareigūno, kartu ir STT, kaip teisėsaugos institucijos, neva neteisėtus veiksmus ir dėl to asmens patirtą žalą. Pareiškėjo manymu, Publikacijos turinys apima teisėsaugos institucijų – prokuratūros ir STT – veiksmus.

Pareiškėjas prašo: 1) įvertinti paskleistą informaciją Visuomenės informavimo įstatyme (toliau – VIĮ) įtvirtintų principų ir normų aspektu ir pripažinti, kad UAB „Lietuvos rytas“ juos pažeidė; 2) reikalauti, kad viešosios informacijos rengėjas ar skleidėjas nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, kenkiančią STT dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams; 3) paskelbti sprendimą Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto svetainėje; 4) informuoti STT apie šio skundo nagrinėjimo rezultatus.

Siekdamas objektyvaus ir visapusiško tyrimo, žurnalistų etikos inspektorius (toliau – Inspektorius) kreipėsi į viešosios informacijos rengėją (skleidėją) UAB „Lietuvos rytas“, prašydamas pateikti paaiškinimus dėl Pareiškėjo skunde išdėstytų aplinkybių.

Paaiškinimuose viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) nurodė, kad Publikacija buvo parengta ne tik remiantis advokato A. Kučinsko interviu metu suteikta informacija, bet ir jo ieškiniu, pateiktu Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmams (A. Kučinsko ieškinyje, gavus jo sutikimą, pridedamas prie paaiškinimo). Kadangi aptariamam atveju pagal galiojantį teisinį reguliavimą patirtą žalą iš valstybės, atstovaujamos atitinkamų valstybės institucijų, galima prisiteisti tik įrodžius neteisėtus pareigūnų veiksmus, ieškinyje prokuroras Justas Laucius ir STT pareigūnas Žydrūnas

Krampalcas įvardijami trečiaisiais asmenimis. Kitaip sakant, ieškinio pagrindas yra neteisėti nurodytų pareigūnų veiksmai.

Tokiu būdu, Publikacijoje paskelbti duomenys apie tai, kad: 1) advokato A. Kučinsko ieškinys dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo grindžiamas neteisėtais prokuroro ir STT pareigūno veiksmais; 2) kad advokato ieškinio kaina – 368.441,52 Eur, arba beveik 400.000 eurų; 3); kad savo tiesą advokatas įrodinėja Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmuose; 4) kad advokatas žalą dėl neteisėtų pareigūnų veiksmų prašo priteisti iš valstybės – yra ne kažkieno nuomonė, išsigalvojimas ir pan., o tikri faktai, kuriuos galima patikrinti ir tuo įsitikinti. Esame informuoti, kad reikalui esant, advokatas A. Kučinskas sutiktų asmeniškai savo poziciją patvirtinti ir nagrinėjant Pareiškėjo skundą. Mano, kad rengiant ir skelbiant Publikaciją, nebuvo pažeistas VII 3 straipsnio 3 dalies reikalavimas dėl informacijos aiškumo, tikslumo ir nešališkumo. Taip pat nebuvo pažeistas ir to paties įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas dėl nuomonių įvairovės, kadangi straipsnyje buvo paskelbta ne nuomonė, o tikrovę atitinkantys faktai. Remdamiesi išdėstytais argumentais, prašo Pareiškėjo skundą atmesti kaip nepagrįstą.

Išnagrinėjęs Pareiškėjo skundą, atlikęs tyrimą VII nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė :

VII 3 straipsnio 3 dalis numato, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai; VII 16 straipsnio 1 dalis numato, kad gerbdami nuomonių įvairovę, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi visuomenės informavimo priemonėse pateikti kuo daugiau viena nuo kitos nepriklausomų nuomonių; VII 19 straipsnio 2 dalis draudžiama skleisti informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą; VII 22 straipsnio 11 dalies 1, 2, 4 punktai numato, kad viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai, skleiddami informaciją visuomenei, neturi iškraipyti teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams; privalo būti objektyvūs ir nešališki, turi pateikti kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais; neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų.

Teismų praktikoje pripažįstama, jog asmens garbė ir orumas (dalykinė reputacija), skleidžiant apie jį žinias, yra ginami, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės; 4) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą (dalykinę reputaciją).

Žinia yra visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas arba tikri (teisingi) duomenys (VII 2 straipsnio 82 dalis). Nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipiant faktų ir duomenų (VII 2 straipsnio 31 dalis). Pažymėtina, kad kai kuriais atvejais gali būti sunku atskirti faktų priskyrimą ir vertinamuosius teiginius, diskusijų viešojo intereso klausimais metu jų atskyrimas tampa mažiau svarbus (*Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2001-02-27 sprendimas Jerusalem prieš Austriją, Nr. 26958/95; EŽTT 2004-12-17 Didžiosios kolegijos sprendimas Cumpana ir Mazare prieš Rumuniją, Nr. 33348/96; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2009-04-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193/2009*).

Siekiant visapusiškai įvertinti, ar konkrečiu atveju nebuvo peržengtos saviraiškos (informacijos) laisvės ribos, paskelbti ginčo teiginiai vertinami atsižvelgiant į jų kontekstą, teksto sandarą, sakinių konstrukcijas, jų loginius ryšius, Pareiškėjo nurodytą informaciją, viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) pateiktus paaiškinimus ir kitas reikšmingas aplinkybes.

Nagrinėjama atveju pažymėtina, jog kai paskleidžiamos žinios apie organizacijos, jos padalinių veiklą konkrečiai nenurodant darbuotojų pavardžių ar kitų duomenų, pagal kuriuos būtų galima atpažinti konkretų asmenį, tuomet laikytina, jog paskleistos žinios yra apie organizaciją. Kai nurodomas konkretus darbuotojas ir jo darbinių pareigų atlikimas siejamas su organizacijos veikla, tai tokiu atveju paskleidžiamos žinios ir apie organizaciją, ir apie konkretų asmenį. Kai kalbama apie asmenį nurodant jo priklausomybę tam tikrai organizacijai, bet paskleistos žinios yra apie jo asmenines, moralines savybes ir pan., tuomet laikytina, kad žinios yra paskleistos tik apie asmenį (1998-05-15 LAT Teisėjų Senato nutarimas Nr. 1). Atsižvelgiant į suformuotą teismų praktiką, Publikacijos pavadinimą („teisėsaugos mėsmalė“) ir turinį, nustatyta, kad skundžiamuose ginčo teiginiuose informacija paskelbta ne tik apie STT pareigūną Žydrūną Krampalčą, bet ir apie Pareiškėją.

Nagrinėjama atveju Publikacijoje paskelbti ginčo teiginiai – apie galimus teisėsaugos (pareigūnų) veiklos pažeidimus, todėl tokio pobūdžio informacija neabejotinai yra pagrįsta viešuoju interesu.

Pareiškėjas – STT – laikytinas *viešuoju juridiniu asmeniu*.

Pagal VII 9 straipsnį kiekvienas asmuo turi teisę viešai kritikuoti valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, taip pat pareigūnų veiklą. Viešieji asmenys nesinaudoja tokiu pat garbės ir orumo gynimu kaip privatūs asmenys, viešųjų asmenų garbės ir orumo gynimo ribos siauresnės, o jų atžvilgiu leistinos kritikos ribos atitinkamai platesnės negu privataus asmens atveju (*EŽTT 2007-01-09 sprendimas byloje Kwiecien prieš Lenkiją, Nr. 51744/99*).

Tyrimo duomenimis, ir kaip nurodo pats Pareiškėjas, jis Publikacijoje nurodomame teisminiame ginče dėl žalos atlyginimo dėl galimai neteisėtų prokuroro Justo Lauciaus ir STT pareigūno Žydrūno Krampalco veiksmų, nagrinėjamame Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmuose, jokia forma nedalyvauja, nėra minėto teismo proceso šalis (bylos Nr. 2-3-732/2022 (teismo proceso Nr. 2-59-3-00066-2016-0)). Šios civilinės bylos šalys: A. Kučinskas ir Lietuvos valstybė, kuriai atstovauja Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Generalinė prokuratūra bei Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija.

Publikacijoje paskelbtais ginčo teiginiais (paryškinta teiginių dalis Pareiškėjo – past.): „370 tūkstančių eurų. Tokią sumą iš valstybės siekia prisiteisti advokatas Albertas Kučinskas už žalą, kurią jis patyrė dėl prokuroro Justo Lauciaus **ir Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) pareigūno Žydrūno Krampalco veiksmų.**“; „Savo tiesą A. Kučinskas bando įrodyti Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmuose. Už J. Lauciaus **bei dabartinio STT Klaipėdos valdybos vadovo Ž. Krampalco neteisėtais veiksmais padarytą žalą** advokatas iš valstybės prašo prisiteisti beveik 400 tūkst. eurų.“; „Advokatas mano, kad didžiulę moralinę bei materialinę žalą jis patyrė dėl prokuroro J. Lauciaus (nuotr. kairėje) **ir STT pareigūno Ž. Krampalco veiksmų.**“ aprašoma Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmuose advokato A. Kučinsko inicijuota byla prieš Lietuvos valstybę dėl teisėsaugos pareigūnų veiksmais galimai padarytos jam žalos. VII 2 straipsnio 82 dalimi, tokia informacija laikytina *žinia*. Žinia pateikiama abstrahuota informacija apie įvykį. Dalyje ginčo teiginių panaudoti žodžiai „neteisėtais“, „žalą, kurią jis patyrė“ apibūdina pareigūno elgesį, kaip prieštaraujantį teisei, todėl VII 2 straipsnio 31 dalies prasme laikytini *nuomone*. Apskritai pasakytina, jog ginčo teiginiais iš esmės perteikta advokato A. Kupčinsko interviu metu gauta pozicija, ieškinio teismui turinys („Savo tiesą <...> bando įrodyti“; „Advokatas mano“; „370 tūkstančių eurų.“). Pažymėtina, kad vertinant ginčo teiginius kartu su visa Publikacija (antrašte, kontekstu), darytina išvada, jog apeliuojama (kritika nukreipta) ir į Pareiškėjo, kaip šio pareigūno darbdavio / valstybės teisėsaugos įstaigos galimai netinkamą veiklą, kadangi minimas pareigūnas nėra nušalintas nuo pareigų ar kaip kitaip apriboti jo įgaliojimai.

Nagrinėjama atveju svarbu pabrėžti, kad EŽTT yra nurodęs, jog demokratinėje visuomenėje valdžios institucijos ir jos atstovai pateikia save ir savo veiklą iš esmės nuolatiniam tiriamajam žvilgsniui; todėl kiekvienas asmuo privalo turėti galimybę atkreipti dėmesį į situacijas, kurias laiko neteisėtomis, su sąlyga, kad veikiama gera valia (*EŽTT 2004-05-24 sprendimas byloje Vides*

Aiswardzibas Klubs prieš Latvija, pareiskimo Nr. 57829/00; 2007-01-09 sprendimas byloje Kwiecien prieš Lenkija, pareiskimo Nr. 51744/99). EŽTT praktika taip pat aiškiai išskiria atvejus, kuomet atitinkamas subjektas ne pats yra vertinamų pastebėjimų autorius, o tik padėjo juos paskleisti vykdydamas savo pareigą informuoti visuomenę. Tokiais atvejais, EŽTT manymu, žurnalistų baudimas už pareiškimų, kuriuos padarė kiti asmenys, pavyzdžiui interviu metu, skleidimą, rimtai apribotų žiniasklaidos vaidmenį diskutuojant visuomenei svarbiais klausimais, todėl toks baudimas negalimas, nebent tam būtų ypatingai svarios priežastys (EŽTT 1996-09-23 sprendimas Jersild prieš Danija, Nr. 15890/89).

Nagrinėjamu atveju Publikacijoje, aprašant įvykį, pateikiama tik vienos ginčo pusės – advokato A. Kučinsko – pozicija. Akcentuotina, jog A. Kučinsko pateikta informacija nėra teisiškai įrodyta, todėl negali būti savaime laikoma tikrove atitinančia informacija, kaip kad teigia viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas). Pareiškėjo pozicijos (ne)pateikimas gali būti reikšminga aplinkybė sprendžiant, ar viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) (ne)pažeidė asmens garbę ir orumą (dalykinę reputaciją). EŽTT savo praktikoje yra nurodęs, kad bendriausia prasme kitos šalies nuomonės išklausymas prieš publikavimą yra susijęs su atsakingos žurnalistikos principų laikymusi (žr., pvz., 2009 m. vasario 10 d. sprendimą dėl priimtimumo byloje *The Wall Street Journal Europe Sprl ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, pareiškimo Nr. 28577/05*). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau – LVAT) formuojamoje praktikoje yra nustatęs, jog VII 16 straipsnyje įtvirtinta imperatyvi pareiga viešosios informacijos rengėjams ir skleidėjams dėl nepriklausomų nuomonių pateikimo visuomenės informavimo priemonėse, ir priešingai, nenustatyta jokių išimčių, kokiais atvejais šios pareigos galima nevykdyti / nepaisyti ir pažymėjęs, kad kitos šalies nuomonės išklausymas pats savaime nėra neigiamas dalykas (LVAT 2020-12-02 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-2989-662/2020). Teismas vėliau vis dėlto akcentavo, kad jei publikacija nėra skirta kritikuoti pareiškėją ar pateikti išsamią įvykių ar veiksmų analizę, o yra apžvelgiami šalies įvykiai, viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) neturi pareigos kreiptis į pareiškėją su prašymu pateikti savo nuomonę vien dėl to, kad jis publikacijoje epizodiškai paminėtas (LVAT 2021-06-23 nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3053-602/2021). Kaip jau nustatyta sprendime, Publikacija (ginčo teiginiais) kritika skiriama ir Pareiškėjui, o ir įvykiai aprašyti detalčiai, yra svarbūs teisingumui ir visuomenės pasitikėjimui teisėsauga, todėl atsižvelgus į tai, svarbu įvertinti, ar Pareiškėjui buvo suteikta galimybė pasisakyti dėl Publikacijoje skelbiamų ginčo teiginių.

Viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) paaiškinimuose nepateikė jokios informacijos, kad buvo bandyta susisiekti su kita aprašomo ginčo puse – STT pareigūnu Ž. Krampalcu ar nagrinėjamu atveju – Pareiškėju, kaip valstybės teisėsaugos įstaiga, kurią šis pareigūnas atstovauja. Apie tokį bandymą Publikacijoje taip pat nebuvo pažymėta.

Įvertinus visas aplinkybes Pareiškėjo dalykinės reputacijos ir kitų VII nuostatų aspektu, pažymėtina, jog ne tik viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai), tačiau ir bet kuris kitas asmuo turi konstitucinę teisę kritikuoti valstybės įstaigą ir (ar) jos pareigūnų veiklą. Pareiškėjas yra viešasis juridinis asmuo, kuris atsiveria detalesnei ir atidesnei veiklos analizei. Viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) pateikti ginčo teiginiai yra Publikacijoje nurodyto informacijos šaltinio – advokato A. Kučinsko – teikta informacija (pagrindas – jo ieškinys teismui dėl žalos atlyginimo). Nedraudžiama visuomenei teikti šią informaciją, kuria pristatomi įvykiai, asmeninis jų vertinimas, tai nelaikoma tikslu sumenkinti Pareiškėją (jo gerą vardą). Tačiau nors šią informaciją objektyviai patikrinti žurnalistai turi ribotas galimybes, o ir žiniasklaidos laisvė gali apimti tam tikrą provokaciją, hiperbolizavimą, visgi jie turi pareigą elgtis sąžiningai, padaryti viską, ką konkrečioje situacijoje buvo įmanoma padaryti, siekiant nustatyti skelbiamos informacijos tikrumą, išlikti objektyviems ir nešališkiems. Duomenų, kad žurnalistinio tyrimo metu būtų imtasi šių veiksmų, nenustatyta. Darytina išvada, kad viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas), nors ir skelbdamas viešąjį interesą turinčią informaciją apie teisėsaugos (pareigūnų) galimai netinkamą veiklą, akivaizdžiai rėmėsi tik vienos iš ginčo pusių pozicija (pvz., „*Negailėstinga teisėsaugos mėsmalė*“; „*Siekiant A. Kučinską dar labiau*

sužlugdyti“), nesikreipė siekiant išklausyti Pareiškėjo pozicijos dėl įvykio, todėl pažeidė VII 22 straipsnio 11 dalies 2 punkto, VII 16 straipsnio 1 dalies nuostatas.

Remdamasis išdėstytais motyvais ir vadovaudamasis VII 50 straipsnio 1 dalies 1 ir 5 punktais, 3 dalies 1 punktu, žurnalistų etikos inspektorius nusprendė:

1. Pripažinti Specialiųjų tyrimų tarnybos skundą dėl publikacijose „Advokatą ilgai traiškė teisėsaugos mėsmalė“ („Lietuvos rytas“, 2022-05-26) paskelbtos informacijos iš dalies pagrįstu.

2. Įspėti viešosios informacijos rengėją (skleidėją) UAB „Lietuvos rytas“ dėl VII 22 straipsnio 11 dalies 2 punkto, VII 16 straipsnio 1 dalies pažeidimų.

3. Išsiųsti sprendimą Specialiųjų tyrimų tarnybai ir UAB „Lietuvos rytas“.

4. Paskelbti sprendimą viešai Žurnalistų etikos inspektoriaus interneto svetainėje.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui per 30 dienų nuo jų gavimo (paskelbimo) dienos.

Žurnalistų etikos inspektoriė

Gražina Ramanauskaitė